'Journalist moet burgers nieuwswijsheid aanleren'

"Je kunt als burger pas volwaardig in de maatschappij participeren als je nieuwswijs bent. Dat word je door veelvuldig het nieuws te volgen zodat je kritisch, actief en bewust leert omgaan met de inhoud ervan. Journalisten moeten burgers die nieuwswijsheid aanleren." Hoe? Dat beschrijft Fifi Schwarz in een Windesheimuitgave uit de reeks Kennis en Onderzoek, die - als het aan de auteur ligt - verplichte lesstof wordt voor journalistiekstudenten.

Schwarz, aan Windesheim verbonden als parttime onderzoeker bij media en civil society, baseert haar conclusies op literatuur- en praktijkonderzoek naar media- en nieuwswijsheid, dat ze deze maand afrondt. En op jarenlange ervaring als directeur van Nieuws in de klas (tot 2011 bekend als Krant in de Klas), het educatieplatform van NDP Nieuwsmedia. Schwarz' organisatie bevordert sinds 1976 de belangstelling voor nieuws bij kinderen in het primair en het voortgezet onderwijs. Met lector media en civil society Nico Drok publiceerde Schwarz in 2009 het rapport 'Jongeren, nieuwsmedia & betrokkenheid'. Daaruit bleek dat de jeugd zich betrokken voelt bij nieuws dat hen raakt, dat betrekking heeft op hun eigen leven. Schwarz: "Dat geldt ook voor volwassenen. Ik stel wel vast dat die steeds kritischer reageren op de berichtgeving door nieuwsmedia. De afstand tussen journalisten en hun publiek is groter geworden."

Wapenleveranties

Schwarz noemt als voorbeeld de burgeroorlog in Syrië. "Toen bekend werd dat onze pensioenfondsen daar wapenleveranties financieren, kwam de strijd opeens heel dichtbij." Wat journalisten niet moeten doen is "door de knieën gaan, kiezen voor populisme. Dat is nergens voor nodig. Het is terecht dat mensen zich storen aan de overdreven aandacht voor de huwelijksproblemen van Sylvie en Rafael."

Het zijn volgens Schwarz in eerste aanleg de professionals die zich moeten inzetten om de kloof te overbruggen. "Journalisten dienen transparant te zijn over hun werkwijze en keuzes en zich bereid te tonen daarover verantwoording af te leggen. Ze moeten zich beter realiseren dat zij en hun publiek niet automatisch dezelfde thema's relevant vinden." "Journalisten moeten zich ook realiseren dat bepaalde voorkennis bij de nieuwsconsument niet aanwezig is en dat die niet gediend is met kluitjesjournalistiek, waarbij iedereen achter dezelfde hypes aanrent of naar dezelfde quotejes hengelt." Doe iets anders dan je collega's, beveelt Schwarz nieuwsjagers in haar publicatie aan.

Ze breekt verder een lans voor "waardevolle interactie" tussen media en hun lezers, kijkers en luisteraars. "Natuurlijk maken redacties daar al werk van met hun lezersredacteuren en door lezers de mogelijkheid te bieden via de website te reageren op artikelen. Mijn advies: organiseer het contact met je afnemers zo dat je kunt profiteren van hun gratis adviezen. Forceer niets, maar ga wel echt in gesprek."

Maar ook de ontvanger van nieuws moet zich meer inspannen om nieuwswijs te worden, meent Schwarz. "De consument moet zijn verantwoordelijkheid nemen. Van alleen maar roepen dat journalisten hun werk goed moeten doen, word je niet nieuwswijs. Pas als je het nieuws volgt en beseft dat verschillende standpunten en invalshoeken de berichtgeving kunnen kleuren, kun je ter zake kundig een oordeel vellen."

Nieuwswijsheid is aan te leren. Daarom bepleit Schwarz een structurele verankering ervan in het onderwijs. "Het hangt te veel van het initiatief van individuele leerkrachten af of een actueel onderwerp aan bod komt. Het is schipperen. Iedereen vindt het op school behandelen van het nieuws noodzakelijk, maar in lesmethodes is het geen uitgangspunt. Dat zou het wel moeten zijn. Je kunt dan het beschrijven van achtergronden aan de actualiteit ophangen."

Knoppen

Docenten moeten wel de neiging onderdrukken louter aandacht te besteden aan deelaspecten van mediawijsheid, zoals de veiligheid online, het door leerlingen laten maken van videofilmpjes of nieuwe technologische ontwikkelingen. Schwarz: "Een andere valkuil is denken dat jongeren digivaardiger zijn dan ouderen. Dat is schijn. Hun vaardigheid beperkt zich tot het bedienen van knoppen. Nieuwswijsheid is weten hoe je moet omgaan met journalistieke inhouden. Het is voor jongeren moeilijk die op waarde te schatten."

En, verzucht Schwarz, Nederlanders moeten ophouden met 'de media is fout' te roepen. "Kritiek leveren is prima, maar besef je dat 'de media' het meervoud is van medium. Ze zijn geen homogeen collectief. Als je alle journalistiek over één kam scheert, kom je aan het kritisch beoordelen van de journalistieke content zelf niet toe. Je moet ook kritisch kijken naar je eigen keuzes bij je mediagebruik."

HANS INVERNIZZI

Tips voor deze rubriek?
Mail naar win@windesheim.nl

FOTO: WOUTER VAN EMST

Fifi Schwarz: "Van alleen maar roepen dat journalisten hun werk goed moeten doen, word je niet nieuwswijs."